

glijkt worden.
het slot, waar-
d.

Christus,
en Zijne he-
en uw geloof,
het verbond
beteekend en
te treden in
k, en mitsdien
Heeren. Heilig

woorden op de

d?
nen zijn door
gonnen heeft,
ezus Christus.

s doen, hoofd
zeer van pa-
en.

ig catechisan
schutterij uit
e plechtigheid
gewissen, dat
is voor Gods

als zegenbode
gekozen.

ig namen wij
kking, die mi-
d, omdat zij
id.

belofte en ver-
en zegel van

nee: aanvaard
geven, dat Hij

worden inge-

de misvatting

n hier en daar
nbare Belijde-
doop hebben

n bezwaar van
penbare Belij-

t feitelijk het
n legden uw
het gij het zelf

gevorderd, dat
de voorzieda
erwijzen.

kind, wanneer
enis doet, niet

Openbare Be-

ou echter ten
n worden ge-

kerkelijke pers

de Ned. Herv.

Holland. Hield
meest krasse
istendom moet

bladen, moet
n verkondigd-
son fabel. Aan
istendom. Het
nieuwe fabelen
is Europa tot

nemen, dat de
ring er reeds
zich de waar-
godsdienst is

op de antieke
raag of Jezus
op te lossen.

i. De moderne
de oude over-

revolutionair-
id, omdat de
t kwam. De
evolutie tegen

s tot revolutie
het socialisme
op de menigte.

Door geen tekstverdraaiing is de klacht weg te
gedeneeren: Mijn God, waarom hebt Gij Mij ver-
laten. Dat is de klacht der menschheid. De „oude“
God is gestorven. De zekerheid is verloren. God
openbaart zich in de evolutie van de natuur, de
menschappij, het geestesleven. Hij is niet van den
Mensch afgescheiden. Door den God in ons zijn
wij Gods medeschepers.

(Gruwelijke woorden!)
En dat uit den mond van een predikant.
Voor het klassikaal bestuur aangeklaagd, heeft
hij wel geantwoord, dat hij die verslagen niet voor
zijn rekening nam.

Natuurlijk.
Ze zullen wel niet in alle deelen juist zijn.
Maar dat de strekking van zijn lezingen een
andere zou zijn geweest, is niet aan te nemen.
Inmiddels is het kerkelijk proces in gang.

Van onze zijde toont men echter weinig belang-
stelling.

Hoe anders was dat in de dagen, toen Dr. Louis
Bähler zijn Buddhistische propaganda ondernam
en daarover zich ook kerkelijk te verantwoorden
had!

Toen hoopte men onder ons, dat de rechtzinnige
broeders in de Hervormde Kerk zouden oordeelen,
dat de maal nu vol was.

De afloop steelde teleur.
Vandaar, dat men in dergelijke gevallen en ook
nu weer geen groote dingen verwacht.

Ons rest niet anders dan tydelijke toeschouwers
te blijven.

't Is ook beter, dat wij ons gevoelen niet aan
anderen pogen op te dringen.

Zij moeten handelen uit vrije overtuiging.

Maar niet mag verheeld, dat ons hart van ver-
antwoordelijkheid trilt, wijl door een Hervormd pre-
dikant de eer van Christus zoo wordt aangerand
en op Gods volk zulk een smaad wordt geworpen.

— Onze bertijmers.

Niet te lang willen we wachten met aan de
proeven van berijming van een nieuw derde cou-
plet van den Lofzang van Zacharias een plaats te
geven.

Predikanten, onderwijzers, kooplieden, in 't kort:
mensen van allerlei rang, lezersassen zoowel als
lezers zonden in.

Wij danken voor die medewerking.

Niet, dat alle proeven door ons zouden worden
aanbevolen.

Indegendeel vallen de meeste m.i. al dadelijk af.
Maar er zijn er toch een paar onder, waaraan
we, zij het niet ongewijzigd, ten slotte de voorkeur
zouden geven boven die van Deputaten.

En wat meer is: al onthoudt men zich van een
bepaalde keuze, er worden hier nieuwe motieven
gehoden, die bij een herberijming zeker te stade
kunnen komen.

De allergebrekkigste hield ik achter.

Maar enkele gebrekkige nam ik op. Dit om het
meeleven in deze dingen aan te moedigen. Ik zal
deze niet opzettelijk aanduiden. De lezer haalt ze
er zelf wel uit.

Ook wijs ik niet op fouten. Dit zou te veel
gaan gelijken op het correctiewerk, dat de leeraars
op onze gymnasia, lycea en H. B. S. en hebben
te verrichten. Ik zou er dan ook aan moeten ge-
looven om cijfers te geven.

Neen, liever vestig ik de aandacht, inzonderheid
van Deputaten, op deze proeven.

Misschien kunnen zij hun nog van eenig nut zijn.
Verschillende inzenders verzochten mij in dit ge-
val hun naam en zelfs hun initialen te verzwijgen.

In deze omstandigheden kan ik dit billijken.
Daarom noem ik geen enkelen naam.

No 1 zond twee proeven. Hij stelt zich voor,
dat het tweede vers der bestaande berijming eind-
igt met een;

De eerste is:

Om ons te geven, dat w' altijd,
Verlost uit 's vijands booze hand,
Rechtvaardig en in heiligheid
Voor 's Heeren oog, aan Hem verpand
Hem dienen zouden onbevreesd.
En gij, o kind, zult door den Geest
Gods grooten Naam verhoogen
Als Zijn profet; want gij zult met uw leer
Gaen voor het aanschijn van den Heer,
Bereiden Zijn weg, dat elk Hem eer.

Voor zichzelf refereert hij de tweede:

Om ons te geven, dat w' altijd,
Uit onzer haatren hand gered,
Hem heilig, in gerechtigheid,
Hem dienen, door geen vrees ontzet.
En gij, o kind, alom eens heel
U elk des Hoogsten heilprofet,
Want gij zult, heengegogen
Voor 't aangezicht van uwen God en Heer,
Zijn weg bereiden door uw leer,
Tot Ierels zaligheid en 's Konings eer.

No 2 gaf geen nadere toelichting. Deze was
trouwens ook niet gevraagd.

't Is God, Die ons dit heil bewees,
Om ons te geven, dat ook wij
Hem dienen zouden, zonder vrees,
Verlost van 's vijands heerschappij.

Rechtvaardig en in heiligheid,
Zoolang ons 't leven is bereid.
Gij zult een baan verhoogen,
Een weg bereiden voor uw God en Heer,
Gij kind, dat ik zoo hoog waardeer
En als Profet des Allerhoogsten eer.

No 3 voelt zich door het aanvangswoord „Daar“
zelf niet bevredigd. Hij had er beter „Zoo“ b.v.
van kunnen maken.

Daar zweer Hij naar Zijn trouwverbond,
Dat, als die blijde heilidag rees,
Trots al hun vijanden in 't rond,
Z' Hem dienen zouden zonder vrees,
In heiligheid, hoe lang zoo meer.
En gij, o kind, ontvang deez' eer,
„Profet van den Hoogen“
Genaamd te zijn; want gij zult moeten treen
Op 's werelds paden hier benen,
Ter wegbereiding voor Zijn Aanschijn heen.

No 4 geeft als andere lezing van den vijfden
regel in overweging: „Hem wilden volgen op Zijn
stem“.

Hij heeft Zijn heilig woord vervuld,
Dat wij, verlost van 's vijands jok
Ontdaan van alle smet en schuld
Hem dienden, zonder vrees of druk,
Hem volgden op Zijn wenk en stem
En gij, o kind, ga heen voor Hem,
Gesterkt door Zijn vermogen;
Profet des Allerhoogsten zult gij zijn,
Zijn pad bereidend door de zandwoestijn
En wegen banend, waar geen wegen zijn.

No 5 biedt zijn vers aan met de bijvoeging:
„Allicht zou het den eventueelen eindberijmer een
ideo, wending of rijm aan de hand kunnen doen“.

Dien eed doet Hij aan ons gestand,
Als ons die blijde heilidag rees,
Dat wij, verlost van 's vijands hand,
Hem zullen dienen zonder vrees,
Naar 't heilig recht, te allen tijd
Zij dan ons leven Hem gewijd.
Mijn kind gij zult voor d' oogen
Van al het volk, eens gaan als Gods Profet.
Die voor Zijn aanschijn henantreedt
En voor uw Heer den weg te effnen went.

No 6 wijkt af van het rijmschema.

Hij wild' ons geven, dat bevrijd
Van 's vijands hand, wij, 't allen tijd
In heiligheid met ware vreugd
En in gerechtigheid, verheugd
Hem dienen zouden zonder vrees
„Och of ons hart Hem altijd prees“.
„Profet des Allerhoogsten“
Zoo wordt gij dan genaamd, gij, Kindeken.
Voor 's Heeren aanzicht zult gij gaan,
Bereidende voor Hem een effen baan.

No 7:

Hij heeft aan 't geen Hij zwoer, gedacht;
Om ons te geven 't voorrecht, dat
(Daar Hij aan ons verlossing bracht
Uit 's vijands hand) wij op ons pad
Hem dienen zonder vrees voor strijd,
In heiligheid, gerechtigheid,
Zoolang we leven mogen.
Gij zult — Uw naam zal dan, o, kindeken,
Profet des Allerhoogsten zijn —
Voor 's Heeren aanzicht gaand, zijn weg berein.

No 8 acht de eerste regel noodig als aanknoo-
ping aan het voorgaande vers, dat in de bestaan-
de berijming, ontijdig m.i. afgebroken is.

Nu Hij ons die genâ bewees,
Zal ons, uit 's vijands hand bevrijd,
Hem altoos dienen zonder vrees,
In 't spoor van recht en heiligheid.
En gij, o Kind! dat weldra heet:
Des Allerhoogsten heilprofet,
Gij zult vermelden mogen
Des Heeren komst; ja, U is weggelegd
Hem vóór te gaan. Gij, Zijne knecht,
Maakt voor Zijn voet de kromme paden recht.

No 9 heeft twee berijmingen:

Dat wij, uit 's vijands hand bevrijd,
Hem dienen zouden zonder vrees,
Rechtvaardig en in heiligheid,
Voor Hem, Die ons die gunst bewees.
En gij, o kind, ontvang deez' eer:
Profet des Allerhoogsten Heer,
Want gij zult, uitgetogen
Als wegbereider, door Zijn Geest verlicht,
Straks melden wat Hij heeft verricht
De baan Hem effnend voor Zijn aangezicht!

En:

Dit deed Hij, opdat wij bevrijd
Uit 's vijands hand, gansch onbevreesd,
Hem dienden, steeds Hem toegewijd,
Geleid door Zijn Heiligen Geest,
Rechtvaardig voor den Opperheer.
En gij, o kind, ontvang deez' eer:
Dat gij, straks uitgetogen,
Als Zijn profet voor 't heilig aangezicht
Uw Gods meldt, wat Hij heeft verricht,
De baan Hem effnend, door Zijn Geest verlicht.

No 10 houdt zich ook niet aan het rijmschema.

Om ons te geven dat w' altijd,
Verlost door Hem uit 's vijands hand
In heilig en rechtvaardigheid
Ons gansche leven Hem verpand,
Hem dienen zouden zonder vrees.
Die ons de hoogste gunst bewees,
En gij, o kind, zult heeten
Profet des Allerhoogsten, die daar gaat
Voor Hem die thans te komen staat;
Bereid Zijn weg! Uw stem zich hooren laat.

No 11 evenmin.

Hij geeft ons, dat wij 't allen tijd
Verlost zijn uit des vijands macht
En heilig in gerechtigheid
Hem dienen zullen door Zijn kracht.
En zonder vrees, Zijn Naam ter eer
O, Kind, geschenk van onzen Heer,
Profet des Allerhoogsten,
Bereid Zijn weg, opdat de Heer, verblijd
(Die door de vlakke velden rijdt),
Zijn bondsvolk vindt tot Zijn dienst bereid.

No 12 schrijft: „Enfin, vindt U het ter plaatsing
niet waardig, dan hebt U zeker nog wel een klein
plekjes disponibel in Uw snippermand?“

Zulk een bescheidenheid dient niet opname be-
loofd.

Dat wij, uit 's vijands hand bevrijd,
Hem dienen zouden zonder vrees,
Rechtvaardig en in heiligheid,
Zoolang de dageraad ons rees.
Uw naam zal, kindeken nog klein,
Profet des Allerhoogsten zijn,
Want eerlang zult gij mogen
Voor hen gaan voor 't aanzicht van den Heer
En, werpend alle hoogte neer,
Bereiden Zijne wegen, Hem ter eer.

Wie zijn berijming hier niet afgedrukt vindt,
worde niet ontsend — overigens een gewoon ver-
schijnsel bij hen, wier inzendingen niet kunnen
worden geplaatst.

Wie weet hoe ver zij het bij oefening in de edele
rijmkunst nog brengen!

Uit het een en ander is wel gebleken, dat be-
rijmen hooge eischen stelt.

En hiermee wordt de rij van berijmingsproeven
gesloten.

HEPT.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

XXVI.

Religieuze Wijsbegeerte

Zoodra het op den waarheidsinhoud aankomt,
blijkt bij de wijsbegeerte, veel meer dan bij den
godsdienst, de eenzijdigheid en bekrompenheid van
het menschelek verstand, de onmogelijkheid om
evenwichtig en harmonisch te zijn.

„Wij kennen ten deele“ — dat is in de filosofie
verhijsterend waar.

Met een paar voorbeelden hebben we laten zien,
dat de z.g. wet der pluriformiteit op het gebied
der wijsbegeerte niet slechts tot natuurlijke split-
sing, en, het leven verrijkende, vertakking, maar
ook tot vervreemdende afwijking en antithetische
vergroeiing voert.

Tot goed verstand van het begrip en de waarde
der wijsbegeerte zijn geschiedkundige voorbeelden
echt leerzaam, en wij wekken onze lezers op om
zelf uit dit oogpunt van samenhang en ontwikke-
ling (respectievelijk: onttaarding) de geschiedenis der
wijsbegeerte te bestudeeren, en wat wij o.a. van
Locke hebben aangetoond, ook toe te passen op
Berkeley (gest. 1753), die het empirisch stelsel
van Locke ontbouwde tot een volstrekt idealisme,
door de kenbaarheid, ja zelfs de werkelijkheid, der
wereld buiten ons te loochenen en alleen te hand-
haven den denkenden geest des menschen; — en
voorts ook op den superieuren filosoof Hume (gest.
1776), het troetelkind van onzen Professor Hey-
mans, die nog een schrede verder gaat en ook
het bestaan van de geestelijke substantie, die wij
ik noemen, ontkent, aldus uitkomend bij het scepti-
cisme (het niet-weten als stelsel) en voorbe-
reidend het later in de wetenschap zoo graag ge-
huldigde positivisme (het alleen rekening hou-
den met het positief waarneembare, en het uit-
schakelen van alle geestelijkheid).

••

Wij willen thans, om het begrip filosofie nog
meer geschiedkundig te verduidelijken, op een ander,
hoogst belangwekkend, ontwikkelingsverschijnsel de
aandacht vestigen, namelijk op de vergroeiing der
cartesiaansche wijsbegeerte tot wijsgeerige re-
ligie in de sublieme (Formeel-filosofisch gespro-
ken!) persoonlijkheid van Baruch Spinoza
(gest. 1677).

Vroeger is reeds door ons gezegd, dat de wijs-
begeerte in haar opkomst en verloop bij de Grie-
ken een godsdienstige bedoeling had, in zekeren
zin een „Ersatz“ voor de afgezwoeren mythische
volksreligie was, vooral bij een zoo religieus aan-
gelegde natuur als Plato.

In de middeleeuwen kromp de stout strevende

filosofie in tot een hulpvak, dat diende tot voorbereiding voor de beoefening der theologische wetenschap.

Descartes maakte de filosofie uit deze onnatuurlijke, de ontwikkeling verhinderende, dienstbaarheid vrij. Hij ontkenste de waarheid en de waarde der religie niet; was zelfs zoo beleefd den godsdienst te stutten met zijn wijsgeerige bewijzen voor het bestaan Gods. Maar de uitkomst was wel terdege een degradatie van den godsdienst in het bewustzijn van de cartesiaansche gemeente. Wanneer de wijsbegeerte ontwaakt zonder de tucht des geloofs, eindigt ze met zich te stellen tegenover het geloof. De vrijgemaakte slavin gaat den haas spelen over het kind der belofte. De klaarwetende rede ziet minachtend neer op het geloof dat „in nevelen rondtaast“.

De on-religieuze naturen gaan er ten slotte toe over, met behulp van de filosofie en op grond van hare ontdekkingen, den godsdienst te bestrijden.

Descartes is, onbedoeld, in Nederland de baanbreker geweest van het rationalisme, dat voortdurend vijandelijke aanvallen gedaan heeft op de christelijke kerk. De liberalen, die in de 19de eeuw met hun godsdienstloze school, in naam van verstand en wetenschap, de religie officieel hebben trachten te verbannen uit het publieke leven, kan men gerust als de geestelijke „nazaten“ van dezen wijsgeer beschouwen.

Maar de religieuze aangelegde denkers exploiteerden dezelfde wijsgeerige „veroveringen“ tot het scheppen van een systeem, dat dienen moet de ingeboren godsdienstige behoefte te bevredigen.

Deze wijsgeerige religie is dan wel, tot diep in het fondement, van een heel andere makelij dan onze „redelijke godsdienst“, en leidt zeer zeker ook tot bestrijding en afbreking van het positieve christendom, maar in haar soort is deze filosofie van een edeler gehalte en doet ze veel sympathieker aan dan het naakte verstandsproduct der koele denkers.

Wij noemden Baruch Spinoza.

In zijn wijsgeerig stelsel worstelen de twee, schijnbaar tegenstrijdige factoren, het klare verstand en het mystiek gevoel, om den voortrang.

In dit opzicht was Spinoza een trouw discipel van zijn meester Descartes, dat ook hij uitging van de grondstelling: Alleen wat mijn verstand voor zeker houdt, is waar.

Omdat de wijskunde van alle vakken de meest onwettelijke zekerheden verschaft (wie twijfelt er aan, dat vier het kwadraat van twee is?) schoorde Spinoza zijn wijsbegeerte op een geometrische (meetkundige) leest, en trok met een ijeren onverwiltelijkheid de consequenties, waar Descartes bij ingebeelde grenzen was blijven staan.

Immers, wanneer het begrip substantie, dat Descartes toekende aan God, aan de ziel en aan het lichaam, wezenlijk en ernstig wordt opgevat, dan kan er maar één substantie, dat is zelfstandigheid, zijn. Een zelfstandigheid, die andere zelfstandigheden naast zich, of onder zich heeft, kan niet absoluut zelfstandig zijn.

Er is dus niets dan één substantie, namelijk God.

Dit zeggen wij Spinoza ook na. In de belijdenis van Athanasius wordt God ook de substantie genoemd.

Maar in plaats van nu te belijden, dat deze één substantie, dat eenvoudig, geestelijk, Wezen, hetwelk wij God noemen, alle dingen door Zijn scheppenden wil in het aanzijn heeft geroepen,

filosofeerde deze „wiskunstenaar“, dat alle dingen eeuwig in God bestaan en slechts modificaties, bestaanswijzen, van God zijn. De natuur is dus de zichtbare kant van God. Ze bestaat niet zelfstandig, als geschapen wereld, buiten God, maar ze is zelve God. Ja, dat heeft Spinoza letterlijk gezegd: „Deus sive natura. — God of de natuur!“

Om nu het bestaan der dingen, en de ontwikkeling der dingen in de geschiedenis, logisch denkbaar te maken, kende hij aan God attributen of wezenskenmerken toe, die in God hetzelfde zijn als de afmetingen in de ruimte. Het getal dezer eigenschappen is oneindig, maar wij kennen er slechts twee: het denken (het onzichtbaar geestelijke) en de uitgebreidheid (het tastbaar stoffelijke).

Daar het een niet geringe wijsbegeerte-gevoelendheid eischt om deze attributenleer, en de verhouding van de modificaties tot de attributen, klaar te vallen, en bij de beschrijvers van het Spinozisch systeem op dit punt geen eenstemmigheid van oordeel heerscht, zullen wij op deze kwestieuse, en betrekkelijk bijkomstige, bijzonderheden niet ingaan.

Hoofdzaak is, dat Spinoza de grens tusschen God en wereld, ook tusschen geest en lichaam, mensch en dier, uitwischte, en alle verschijnselen denkt als natuurlijk gebeuren. Of eigenlijk ontkent hij ook het gebeuren, omdat alles eeuwig in God bestaat. In de wijskunde gebeurt ook niets. Het is er. En gelijk uit de natuur van den cirkel volgt, dat al hare stralen gelijk zijn, en dit feit eeuwig, onveranderlijk en noodzakelijk is, zoo bestaat alles eeuwig en noodzakelijk in het wezen Gods.

Mij dunkt, verstandelijker, koeler, ijziger, kan men zich de wereld niet voorstellen.

Hier vervalt alle poëzie, hier is geen plaats voor een aanbiddelijk mysterie. De heele natuur, met haar duizendvoudige raadselen, die, juist omdat het raadselen zijn, den mensch tot de verrukking der devotie stemt, ligt daar voor den menschelijken geest als een opgelost wiskundig probleem.

De eigenschappen Gods zijn niet onbegrijpelijk, dan de eigenschappen van een cirkel en een driehoek.

In dit systeem is geen plaats voor het toeval, maar evenmin voor het wonder. Hier is geen sprake van zonde en evenmin van genade. Men zou zeggen, met het tweesnijdend zwaard van zulk een filosofie vernoodt men alle religie.

En loch....

Deze zelfde koude rekenaar, Spinoza, was een man met een religieus gemoed, als slechts zeer weinigen.

Al brak hij uit overtuiging met den godsdienst der vaderen, geduldig dragend den hantvoek der synagoge, in zijn hart was hij een echte Jood, een zoon van het oude volk, dat de gloeiende psalmen gedicht heeft, en in de „stemming“ van zijn ziel is hij altijd Jood gebleven.

Diep innerlijk dreef hem het mystiek verlangen naar God, en werkte in hem de onuitroefbare dorst naar het eeuwige.... naar den Eeuwige!

Heel het wonderbaarlijke mechanisme van zijn stelsel heeft hij niet slechts uitgedacht met zijn verstand, maar ook gedicht met zijn gemoedelijke ziel.

Zijn filosofie was zijn psalm, omdat zijn verstand het instrument was van zijn hart.

Dit kan.... in het pantheïsme!

Met de grondspreek: God of natuur, — kan de wijsgeer twee kanten uit. Is hij onreligieus, dan laat

hij God opgaan in de natuur. Is zijn geestesgesteldheid godsdienstig, dan verdwijnt voor hem de natuur in God.

Spinoza's aanleg dreef hem, niet naar de ver-natuurlijking van God, maar naar de vergoddelijking der natuur.

Het hoogtepunt en tegelijk de samenvatting, van zijn ethiek is de amor Dei intellectualis, d.i. de verstandelijke liefde tot God, en wie zijn leven bestudeert moet erkennen, dat hij die liefde beleefd heeft, dat hij is een bewonderingswaardig en onver-gelijklijk voorbeeld van den filosoof, in wien het eigen systeem vleesch en bloed geworden is.

Lettende alleen op den geometrischen vorm en den negatieven inhoud van zijn systeem echter, heeft men het volle recht met Powell Spinoza's filosofie ongodsdienstig te noemen, of, met Jacobi, te zeggen: Spinoza was atheïst, — maar, doódringend tot den geestelijken wortel, waartuit zijn wijsbegeerte opgegroeid is, is er ook reden om in te stemmen met het oordeel van Feuerbach, die Spinoza een theoloog noemt, omdat hij de heele natuur beziet vanuit God, in het licht der eeuwigheid.

In sommige punten is de gelijkenis van zijn wereldbeschouwing en ethiek (speciaal waar het geldt de berusting in het onveranderlijk lot) met de calvinistische wereldbeschouwing zóó treffend, dat een niet zoo onbelangrijke groep van mystieke Calvinisten zich door Spinoza op het dwaalspoor heeft laten leiden, en de geest van Spinoza in paar orthodox-gereformeerde kringen nóg nawerkt!

En wat Spinoza's invloed buiten de kerkelijke kringen betreft, zoo herinner ik aan het bekende woord van Allard Pierson: „Iedere geest van het tekenis moet althans eens in zijn leven een bij- zonder onderhoud gehad hebben met Spinoza“.

„De filosofie van Spinoza“, zegt Professor Ravinkel in zijn Dogmatiek, „is door Schelling en Hegel verheven tot het stelsel der negentiende eeuw.“

B. W.

A) In de „Stemmen des Tijds“ heb ik over dit onderwerp een tweetal artikelen geschreven, onder den titel „Calvinisme en Spinozisme“.

LITERATUUR EN KUNST.

Het Grieksche heldendicht.

V (Slot.)

Als men zich indenkt, welk een betooverend-schoone natuur de Grieken dagelijks omgaf, — hoe vertrouwd dit volk leefde met de vrije natuur, dan bevreemdt het ons in hooge mate, dat wij zoo weinig sporen van die belangstelling, die wij koesterten voor natuurfereelen, bij hun dichters ontdekken.

De Griek is wel nauwkeurig genoeg in de beschrijving daarvan, maar hij beschrijft op dezelfde nauwkeurige wijze een schild, een wapenrusting of een stuk huisraad. De natuur schijnt meer zijn verstand en zijn weetgierigheid dan zijn gevoel te interesseren; hij is er niet aan gehecht met zulk een innigheid als wij.

Doordat hij de verschillende natuurverschijnselen personifieert en vergoddelijkt en zich voorstelt als handelingen van vrije wezens, heft hij de rustige noodzakelijkheid op, waardoor de natuur voor ons juist zoo aantrekkelijk is.

Vanwaar die verschillende geest? Hoe komt het, dat wij, die in alles, wat natuur is, door de oude Grieken zoover overtroffen worden, juist hierin de

Hij deed dit in zijn Bode om een dubbel „Corrigendum“.

Het eerste corrigendum betreft het woord „Heer“, waarmede in den Platenbijbel, die door Dr Bronsveld uitgegeven werd, het door onze Staten-overzetting oorspronkelijk gebezigde „Heere“ ook daar werd vervangen, waar niet van een mensch, maar van God gesproken wordt. Daartegenover betoogt Dr Kuyper, dat de plechtige vorm van „Heere“ als naamsuitdrukking voor het hoogste Wezen dient gestempeld, en de kortere naam van „Heer“ behoort gebezigd te worden, hetzij in praeg-manten zin, hetzij als er sprake is van een mensch.

Dit betoog wordt besloten met een brief van den uitstekenden taalgeleerde Prof. Matthijs de Vries, wiens oordeel ten deze geheel met het gevoelen van Dr Kuyper samenstemt.

Zie verder: De Heraut, nr 115. Ook: Stemmen en Beschouwingen 1839, 1e deel, blz 537 noot.

Het andere corrigendum geldt de uittaling van Dr Bronsveld in zijn reeds genoemde Decembertro-niek. Hij had daar vooreerst twijfel geopperd: of wel een vereeniging van personen, als aan het hoofd staan van de op te richten Vrije Universiteit, het recht heeft om een universiteit te stichten, profes-soren te benoemen enz.; vervolgens beweerd, dat aan de curatoren der bedoelde universiteit, hoe vele uitmuntende eigenschappen zij ook bezitten, de taak van professoren te benoemen, door een onbevoegde macht was opgedragen; en eindelijk verklaard, dat het hem zeer aangenaam zou zijn, indien de vraag: wie mag eigenlijk een universiteit stichten? eens grondig werd besproken.

Tot deze grondige bespreking nu gordde Dr Kuy-per zich aan. En op grond der bepalingen van het

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LXXV.

64. De Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk uit haar eigen vermaantbrief geoordeeld. Amsterdam, H. J. Winter, 1879.

In het jaar 1878 had de Synode artikel 38 van het Reglement op het Godsdienstonderwijs in dien zin gewijzigd, dat voortaan verschil van geloofs-overtuiging en godsdienstige begrippen geen grond tot afwijzing bij de z.g. „aanneming“ mocht opleve-ren. Ieder ouderling werd nu gedwongen er per-sonelijk aan mede te werken, dat ook de meest besliste ongelooften in de kerk toegelaten werd.

Tegen de invoering van dit artikel kwamen alle belijders des Heeren als één man in verzet. De kerkeraad van Leiden gaf het sein, en zijn voorbeeld werd door velen gevolgd. Ook verscheen in April 1879 een voorstel tot organisatie van ver-zettegen synodalen gewetensdwang.

Dit maakte de Synode wakker, en zij zond nu een lieven vermaantbrief rond om de orthodoxen zoet te houden.

Dr Kuyper echter waakte ertegen, dat dit zoet gefluit van den vogelaar niemand verschalkte, en leverde in De Heraut van 14 en 21 September 1879 een ontmaskering van den vogelaar.

Het Bestuur der Ned. Vereeniging van Vrien-den der Waarheid, dat reeds eerder een artikel van Dr Kuyper over de autonomie der gemeen-ten, geplaatst in het Zondagsnummer van De Standaard van 20 September '74, na verkre-

gen toestemming van den schrijver, had laten her-drukken en verspreiden, zond nu ook deze Heraut-artikelen in brochurevorm aan de afdeelingen en aan de kerkeraaden toe. Het tintelt van heilige ironie tegen de schijnvrome phrasologie der Synode. Zie over de kwestie van art. 38 mijn: De Strijd voor Kerkherstel.

65. Bode om een dubbel „Corrigendum“ aan Dr A. W. Bronsveld. Amsterdam, J. H. Kruij, 1880.

De verhouding tusschen Dr Kuyper en Dr Brons-veld was, tot voor kort, ook bij verschillend in-zicht, nog steeds vriendschappelijk gebleven. In April 1879 zond Dr Kuyper aan Dr Bronsveld nog zijn „Ons Program“ ten geschenke, waarvoor Dr Bronsveld hem in de Stemmen voor Waarheid en Vrede openlijk dank bracht. Maar het optreden van de Gereformeerde Commissie van Advies naast de Irenische, wier secretaris Dr Brons-veld was, deed laatstgenoemde in toorn ontsteken (De Heraut, nr 108).

Daarbij kwam, dat Dr Bronsveld „door een licht verkleerbare jalouzie gedreven“ (aldus De Sprok-kelaar, zie De Heraut nr 116) als voorstan-der van het aanstellen van privaatschrijvers, zich geprikkeld voelde tot verzet tegen de voorstanders eener Vrije Universiteit.

Totdat eindelijk in de Kroniek van het Decem-bernummer van de Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1879, Dr Bronsveld zulk een aanval op die universiteit en haar vereeniging richtte, dat Dr Kuyper wel het laatste overblijfsel van weten-schappelijken ernst en persoonlijk pergevoel zou moeten hebben uitgeschud, indien hij het tegenover zooveel hoon en verguizing, voor zijn directeuren en curatoren niet had opgenomen.

natuur was
heid aan h
geer juist
verschijns
omdat zij
is, slechts
kunnen ter
maar de c
verhouding
wereld der
we in de n
Daarom is
tuur gebed
moedig ge
kinderjaar
Een af
Homericus
van de ve
geheel op
andruk leg
welkheid
als met ei
verleide zi
mijdt de
vingen van
wordt in
schild van
voor onze.

Wat er
personen v
aangeduid,
gespoord
werken!
Hoe zou
toen hij,
zijn vaderl
En „wat
Odysseus
slapen“!

Ook lab
als bedela
merus nu
het hart v
De dicht
toch hebbe
dat hij me
spreken zi
Toch k
dichter ui
gische doe
zijn lijk o
nu het he
Zeus het
delen“.

Een hij
vormen de
men door
zijn. Hij ge
ders een
bepaalde
bepaalde
Hij lokt ei
een oog
alleen om
de impress
datgene, v
hoorders
die ding
middelijke
dat voor c
rische ver
als wij he

stellige
krachten
retisch
wijzing na
studie leer
versiteit s
gloed der
ieder, die

Op blz.
belangrijke
rie. Reoc
het gaan
gende, g
Dr van T
komen de
meer dan
Haag geb
ze de uni
schreef D

Tot
van P
kring
elke g
univers
De
om v
Prinst
van h
kort s
deling
trekke
Dit
er bl
was
maal
ze in
hadt